

Skilj på prognos och scenario (fullständig version)

Av professor Sten B Nilsson

Idag presenterar Skogsstyrelsen regeringsuppdraget Skogliga konsekvensanalyser 2022 eller förkortat SKA 22. Uppdraget är tämligen klart. Regeringen vill få beskrivet ett antal scenarier som ger storleksordningen på den potentiella avverkningen och ett framtida skogstillstånd. Utgångspunkten ska vara relevanta mål samt internationella avtal beslutade av riksdagen. Man säger att analyserna ska 'innehålla ett antal scenarier som ger storleksordningen på den potentiella avverkningen och ett framtida skogstillstånd med utgångspunkt från relevanta mål beslutade av Riksdagen inklusive ...klimatmålen...andra mål som påverkar skogsbruket och vice versa...klimatförändringar och dess skador...hållbar skoglig tillväxt...god och säkerställd tillgång till skoglig råvara och biologisk mångfald'.

Svensk skogsnäring befinner sig i ett [systemskifte](#) där exempelvis klimatkriser väcker en rad frågor (Sjunker tillväxten? Måste vi byta trädslag? Håller kolsänkan på att förvandlas till kolkälla?).

Vi har en biodiversitetskris (Skogsstyrelsens utvärdering visar att vi inte i något län når miljömålet 'Levande skogar' 2030), skogsskadorna ökar, vi har en fallande förädlingsgrad inom industrin (näringen styrs i mycket av sulfatindustrin). Vi har bland Europas lägsta virkespriser med sjunkande lönsamhet i reala termer för skogsägaren under lång tid. Vi har en alldeles för långsam implementering av den cirkulära bioekonomin. Detta trots att våra slutkonsumenter efterfrågar garanterat hållbara skogsindustriella produkter.

Andra frågor som systemskiftet är vilken långsiktig industristruktur vi behöver i framtiden och hur vi ska förhålla oss till att omvärlden förändras i rasande takt, för att nämna några.

Kan bli plattform för skogsutredning

Skogsstyrelsen har i SKA 22 tillsammans med sin samarbetspartner SLU lagt ned ett omfattande arbete på att utveckla [sex olika scenarier för att lösa regeringsuppdraget](#). Rätt använd kan SKA 22 vara ett viktigt och tungt inspel för att hantera systemskiftet och som en plattform för en framtida ny skogsutredning. Så en huvudfråga är hur väl scenarierna i SKA 22 fångar systemskiftet? De sex scenarierna är:

- *Dagens skogsbruk*— en fortsättning av nuvarande brukningsmetoder och nivåer
- *Dagens potential* – motsvarar Dagens skogsbruk men hela tillväxten på virkesproduktionsmark avverkas
- *Fokus mångfald* – jämfört med Dagens skogsbruk höjs ambitionerna för att gynna biologisk mångfald, sociala värden, rennärning med mera genom ett mer varierat skogsbruk och mer avsättningar. Detta innebär mer gammal skog, ändrad åldersfördelning, mer lövrik skog, mer gamla och grova träd, mer död ved och mer skog med naturtypspotential. Även i detta scenario avverkas hela tillväxten ut på virkesproduktiv skogsmark
- *Fokus tillväxt* – man syftar till att öka tillväxten mer intensivt än i övriga scenarier. Förrådsupbyggnad och naturlig avgång får stå tillbaka för ökad avverkning. Även här avverkas hela tillväxten på virkesproduktiv skogsmark

- *Fokus klimat* – man syftar till att reducera de klimatrelaterade klimatskadorna avseende stormskador, insekts- och svampangrepp och rotröta men torka och höga temperaturer är inte beaktade. Även här avverkas hela tillväxten på virkesproduktiv skogsmark

- *Kombination* – scenariot är en mellanform av övriga scenarier och syftar till ökad kvalitet i skogsbruket avseende mångfald och tillväxt. Även här avverkas hela tillväxten på virkesproduktiv skogsmark

Titta på hur SKA 15 användes

Men först, det finns en tung metodfråga vad gäller tillämpningen av den här typen av scenarier. SKA 22 hade en föregångare i SKA 15 som hade stort inflytande på skogspolitiken och där alla aktörer, från politiker till aktörer inom näringen och forskare, såg och använde SKA 15 scenarierna som *prognoser*. Och högst sannolikt kommer det att bli likadant med SKA 22. Man plockar ett scenario som passar ens intresse och använder detta som en *prognos*. *Problemet är att ett scenario inte är en prognos. En prognos är ett försök att förutsäga den mest troliga utvecklingen. Och som vi vet påverkas utvecklingen av många, många fler faktorer än bara en teknisk framräkning av skogsskötsel och avverkning. Ett scenario däremot är en konsistent beskrivning av en möjlig utveckling som kan förväntas givet att ett antal centrala, men samtidigt förenklade, antaganden är uppfyllda.*

Scenariotekniken är alldeles utmärkt om den tillämpas på rätt sätt. Tekniken går ut på att försöka skapa sig uppfattningar om hur framtidens verklighet kan tänkas se ut och hur man skalmöta den och undvika omfattande störningar. Metoden handlar inte om att *spå eller prognosticera* hur det kommer att se ut i framtiden utan man försöker konstruera flera olika framtidsbilder och vad som sker innan man når dessa. Det hela går ut på att förbereda sig så väl som möjligt inför en okänd framtid och hur man möter den. Det betyder att scenarierna måste vara inbördes konsistenta och behandla helhetsbilden. Scenarierna bedömer inte om de olika framtiderna är *troliga* men det kan vara *möjligt* att de förverkligas. Ett scenario måste vara utmanande och spännande annars är det mindre användbart. Framtiden är inte platt.

Scenarierna är aldrig en strategi

Scenarierna och dess konsekvenser ska utgöra grund för att utveckla en strategi, en handlingsplan eller en vision. Dessa skall vara baserade på helheten av att samtliga scenarier används i analysen tillsammans med svaren på frågorna *Vem gör vad? När? Hur? och Varför? och identifierade möjliga styrmedel*. Scenarierna och dessa frågeställningar utgör grund för att utveckla *en strategi, en handlingsplan eller en vision*. En dylik handlingsplan skall i det här fallet fastställas av politiken och inte av Skogsstyrelsen.

Skogsstyrelsen säger i sammanfattningen av huvuddokumentet att de framtagna scenarierna kan ses som olika *handlingsalternativ eller alternativa strategier*. *Men scenarier är aldrig en strategi, handlingsalternativ, handlingsplan eller vision. Scenarierna tillsammans fungerar som en plattform för att utveckla just strategier, handlingsplaner, visioner*. Hur ska politiker, beslutsfattare i näringen, allmänhet kunna förstå vad SKA 22 står för när Skogsstyrelsen självt inte tycks veta vad scenariotekniken innebär? Vidare, I huvuddokumentets 'Sammanfattning' drar Skogsstyrelsen ett antal 'Slutsatser'. Dessa

visar att Skogsstyrelsen själv betraktar de enskilda scenarierna som *prognoser* och visar återigen att man inte förstår scenariotekniken.

Det här kan tyckas som akademiskt hårklyveri men det är betydligt allvarligare än så. Om politiken utgår ifrån att SKA 22 bygger på en viss förutsättning men som i själva verket bygger på en helt annan då kommer policy processen att bli helt fel.

Att scenarierna i SKA 22 bygger *på starkt förenklade antagande* om utvecklingen och framtiden framgår av att man helt utelämnat *människan och hennes beteende samt ekonomin*. Dessa båda parametrar är helt avgörande för hur utvecklingen och framtiden kommer att se ut i skogen och i många avseenden är dessa två parametrar starkt sammankopplade. Inga beslut fattas om skogen utan människors preferenser och hänsynstagande till ekonomin. Det gäller från skogsägare till skogsindustri och politiker. Dessutom förutsätter samtliga scenarier, utom *Dagens skogsbruk*, att *all tillväxt på produktiv skogsmark avverkas* vilket är orealistiskt om man beaktar den *mänskliga beslutsprocessen och ekonomin*. Således SKA 22 består av scenarier som enbart bygger på skogsskötsel och avverkningar som utgör en begränsad del av verkligheten.

Hur väl representerar SKA 22- scenarierna den vidare verkligheten?

Det mesta som kommer att hända i skogen i framtiden kommer att påverkas av faktorer som sker utanför skogen och Sveriges gränser (tex geopolitik, digitalisering och AI). Det finns ingen egentlig omvärldsanalys i SKA 22 scenarierna. Vi har ett antal processer som har stor bäring på systemskiftet, som illustrerades ovan och tyvärr saknar SKA 22 vitala delar av dessa eller helt.

1. Mer och mer av skogspolitiken fastlägges numera via EU-beslut. Det gäller till exempel klimatpaketet *'Fit for 55'*, *'Biodiversity Strategy'*, *EU ETS utsläppshandelssystem* och *'Forest Strategy'* och dessa är inte representerade i sin helhet utan i fragment i det presenterade scenariopaketet.
2. Sverige har bundit sig för att genomföra de *'Globala målen, 2030'*. Skogsstyrelsen har i de presenterade scenarierna bara nuddat vid de globala målen. Skogsnäringen påverkar eller påverkas av de flesta målen och styrkan med målen är att man ser till helheten (alla målen samtidigt). Vi är för närvarande långt ifrån att uppnå dessa mål i skogsnäringen till 2030.
3. Sveriges regering antog 2021 *'Cirkulär ekonomi – Handlingsplan för omställning av Sverige'*. Denna plan berör i högsta grad svensk skogsnäring och det finns ingenting av detta reflekterat i de scenarier som Skogsstyrelsen presenterar.
4. Enligt Skogsstyrelsen så uppnår vi inte miljökvalitetsmålet *'Levande Skogar'* i något län till år 2030. Skogsstyrelsens scenarier berör vissa delar av kvalitetsmålet men behandlar inte helheten av kvalitetsmålet utan fragment. Målet omfattar nio delmål.
5. Vi har sedan tidigt 2000-tal arbetat med en växande *bioekonomi och innovation i skogssektorn*, inte minst näringen själv. Regeringen har nu tillsatt en utredning om bioekonomin och den är visserligen inte klar ännu men vi vet tillräckligt efter två decenniers forskning och utveckling för att kunna skapa ett relevant scenario om bioraffinaderier, nya skogsindustriella produkter, ett bioekonomiskt skogsbruk, etcetera.

Alla av de ovanstående målen är tunga och transformationsdrivande av skogsnäringen och skogsbruket och borde ha ingått till fullo i en analys av typen SKA 22. Och de ingår faktiskt i regeringsuppdraget enligt den skrivning som föreligger.

Ambitiöst arbete – men fler dimensioner behövs

Min slutsats är att SKA 22 är ett ambitiöst arbete men där många fler dimensioner måste läggas till för att hela bilden av svensk skogsnäringens framtid ska kunna diskuteras, för att få en helhetsbild och för att uppnå ett hållbart skogsbruk ur lönsamhets- socialt- och miljöperspektiv. Och man måste hantera scenarierna på ett metodologiskt acceptabelt sätt.

Det sker snabba förändringar i vår omvärld. Förändringar som kommer att leda till stora omställningar av de flesta av våra sektorer i samhället inklusive skogsnäringen. Det är mer eller mindre omöjligt att sia om framtiden mer än att det kommer att vara betydande förändringar med betydande risker för skogsnäringen. Den övergripande uppgiften för SKA 22 med dess scenarier skall vara att försöka förbereda oss att hantera dessa okända framtider och dess risker på bästa sätt.

Då SKA 22 saknar varje tillstymmelse till instruktion till läsare och beslutsfattare om vad scenarierna verkligen står för och hur de bör användas i beslutsprocesser och politik vilar ett stort ansvar på Skogsstyrelsen och dess partner SLU att nu utbilda beslutsfattare om detta. Det gäller inte minst den nya riksdagen och den nya regeringen som nyss tillträtt. Utan denna utbildning kommer politiken att dra felaktiga slutsatser och vi får en icke relevant skogspolitik.

STEN B NILSSON